

Tal vid de liberales Tivolifest.

Hedin, Adolf,

53 E a Br.

National Library
of Sweden

HEDIN, SVEN ADOLF

Tal vid de liberales Tivolifest

Sv. Saml.

Polit.

Sv.

(B.P.)

1893

Ex.A

Kungl. biblioteket

0 0000 000054760

ADD MEMORANDUM

TO : SAC, NEW YORK

FROM : SAC, PHOENIX

SUBJECT: [Illegible]

RE: [Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

Adolf Hedins tal

vid

de liberales Tivolifest.

(Aftryck ur Aftonbladet.)

De »moderates» program.

Vi ha under loppet af ett par månader hört, huru i ett annat större land det icke från alla, men från de flesta håll har fordrats och lofvats, att partier och kandidater denna gång skulle gå till valurnorna med fullt klara och tydliga program. Om så skett och i den mån det skett, blir det kanske epokgörande i Frankrikes politiska historia.

Liberala valmansföreningen har alltid hyllat den principen. Dess program har alltid varit klart och tydligt, ingen har behöft misstaga sig på det samma. Och med den fanan i spetsen har det liberala partiet segrat de senaste 9 åren vid 8 dels allmänna, dels partiella val, därför att dess klart uttalade åsichter vunnit det stora flertalets inom valmanskåren bifall.

Men den liberala valmansföreningens föredöme följes icke af föreningens motståndare, allra minst af dem, hvilka ha för afsigt att under falsk frihandelsflagg smuggla in sin skutas reaktionära last af diverse kontraband, som bär ett »moderat» fabriksmärke.

Tullfrågan, säger den s. k. moderata föreningen i Stockholms 2:a valkrets, står för närvarande icke i förgrunden, och därför tror sig denna förening kunna räkna på en stor anslutning bland valmännen. En anslutning — hvarifrån? Uppenbarligen icke från oss, icke från det stora flertalet af Stockholms valmanskår, som är liberal till gagnet och icke bryr sig så mycket om att vara det till namnet. Hvarifrån således? Naturligtvis från det parti, som i alt fall har den förtjensten att ärligt säga ifrån, att det är protektionistiskt.

Det är ifrån detta, som anslutningen

skall vinnas, och på hvilka villkor? På det villkor, som utsåges i dess valmanifest, att tullfrågan icke under de närmaste 3 åren får spela någon dominerande roll.

Hvad innebär nu detta? Det innebär icke blott — jag ber herrarna lägga den saken på hjertat — icke blott att lifsmedelstullarna skola bibehållas, utan det innebär äfven, såsom rätt väl kan slutas af en annan programpunkt i samma skrift, att dessa tullar kunna och böra höjas, därest sådant skulle befinnas nödvändigt för att därigenom skaffa medel till bestridande af ytterligare militära utgifter, utöfver hvad som ändå skall bli en nödvändig följd af urtima riksdagens beslut, de ytterligare militära utgifter, som denna moderata förening förordar.

När det i denna moderata föreningens valmanifest talas därom, att de ytterligare militära utgifter, som föreningen förordar, skola så vidt möjligt så fördelas, att de komma att drabba dem, som ega bästa förmågan att bära dem, så är detta icke något annat än en medvetet tom fras. De, som skrivit detta program och under-tecknat detsamma, böra dock veta, hvilka sympatier inom nuvarande riksdag och regering ett förslag om ytterligare fördubbling af inkomstskatten skulle ha att påräkna. Eller är det möjligt, att dessa moderata män, som vilja ge en annan riktning åt den politiska opinionen i hufvudstaden, icke skulle ha märkt, hvad som för blott några månader sedan passerade midt under deras egna ögon? Är det möjligt, att de icke skulle ha märkt, att sedan k. m:t för innevarande riksdag framlagt förslag om en tilläggsbevillning af 4,400,000 kr. att utgå med 1 kr. för hvarje kronas bevillning af fastighet eller

inkomst, dock på det sättet, att de, hvilka voro taxerade till lägre inkomst än 1,200 kr., skulle frikallas från denna tilläggsbevillning och de, hvilka visserligen voro taxerade för inkomst uppgående till 1,200 kr., men icke uppgående till 1,800 kr., skulle slippa med half tilläggsbevillning, är det möjligt, att de moderata herrarna i Klara icke skulle ha en aning om, att denna k. proposition undergick en sådan där behandling, som är vår alltid glade finansministers dagliga politiska bröd, d. v. s. att propositionen blef slopad, på det sätt nämligen, att riksdagen icke medgaf annan lindring i denna tilläggsbevillning, än att de, hvilka icke äro taxerade till 800 kr. inkomst, skulle bli fria från densamma? Är det möjligt, att de »moderata» männen icke veta af detta? Är det möjligt, att de icke lagt märke till, att vår ständigt lika glade finansminister, när denna högviktiga fråga den 6 sistlidne maj förekom till behandling, icke hade ett enda ord att säga i någondera kammaren, och att lika litet statsministern hade det, kort sagdt, att hela statsrådet öfvergaf den k. propositionen såsom ett räddningsöst förloradt vrak? Är det möjligt, att de »moderata» männen i Klara icke lagt märke till detta något egendomliga sätt att skaffa respekt för k. propositioner, att uppehålla en regerings anseende och att värda sig om konungamaktens prestige? Ha de kunnat undgå att lägga märke till detta vitnesbörd om uppriktigheten och ärligheten hos den, som haft äran att kontrahera denna k. proposition och hos dem, som med honom tillstyrkt densamma?

Vare sig nu, mina herrar, att de politiska ledarna i Klara veta af detta, men ändå finna lämpligt att låtsa, som om det finnes någon utsigt till att få de militära utgifterna fördelade så, att de skulle mest drabba dem, som bäst ega förmåga att bära ökade skatter, och minst tynga dem, som ha den minsta förmågan därtill, vare sig de veta detta eller icke, så kunna vi vara ense om, att i det ena som det andra fallet ha deras ord lika liten vederhäftighet.

Är nu den under namnet Moderata valmansföreningen i 4:e valkretsen bildade baksträvarföreningens program mera rättframt och mera uppriktigt? Ja, i ett hänseende. Medan moderata föreningen i 2:a valkretsen, på samma gång som den kastar frågan om livsmedelstullarna såsom pro-

gramfråga, såsom dagordningsfråga öfverbord, likväl påstår, att den har för afsigt att taga hänsyn till den stora Stockholmsmajoritetens deciderade frihandelsopinion, en själfmotsägelse, som har ett högst obehagligt syskontycke med hyckleri, så säga däremot de moderata herrarna i 4:e valkretsen rent ut, att den sammanslutning af alla reaktionära, som äro deras diktan och traktan, skall ske *utan hänsyn* till olika åsikter i den tullpolitiska frågan. I detta hänseende således skiljer sig den Moderata valmansföreningen i 4:e valkretsen från den i 2:a på samma sätt som den politiska ärligheten skiljer sig från — sin motsats. Men i öfriga hänseenden kunna de båda kotteriernas män alt för gerna taga hvarandra i hand.

Olle Ijugare och Per sannare.

Fjerde valkretsens herrar söka inbilla valmännen i Östermalm, att ett reaktionärt Stockholmsval skall skydda städernas representationsrätt, »skydda», som jag tror frasen lyder, »städernas behöriga inflytande på sammansättningen af representationen». Oförsyntheten i ett sådant motiv för de moderate herrarnas uppträdande kan svårigen öfverträffas, om icke möjligen af den missaktning, som detta yttrande röjer mot de valmän, som man inbjuder att nappa på en sådan krok.

År 1889, då de 22 sutto på Stockholmsbänken, antog Andra kammaren för första gången beslutet om att fixera Andra kammarledamöternas antal till 225, deraf blott 75 stadsrepresentanter, och den fattade detta beslut med 149 röster mot 58. Förslaget föll visserligen den gången, ty Första kammaren var då ännu icke den nästan oblandade k. m:ts tullkammare, som den sedan blifvit.

Men året derpå återkom vingklippningsförslaget. Med ungefär samma proportion af röstetalen som förut — 146 röster mot 60 — antogs förslaget i Andra kammaren. Den gången antogs det äfven i Första kammaren, och sålunda blef då denna Rydinska praktblomma ur den Bergianska trädgården behörigen konserverad till år 1891.

1891 var emellertid efter de nya valen och med 24 stycken ohyggliga radikaler på Stockholmsbänken ställningen så förändrad, att Andra kammaren, som först med tämligen stor majoritet beslutit uppskjuta frågans behandling, sedermera, när

... dass die ...

... dass die ...

... dass die ...

... dass die ...

... dass die ...

... dass die ...

... dass die ...

... dass die ...

Första kammaren icke ens behandlade detta uppskotsförslag, visserligen antog förslaget, men med blott 18 rösters majoritet, 120 röster mot 102.

Sedan detta förslag på grund af dess exemplösa oförmåga hade fallit, emedan statsrådet Östergren — den bör icke glömmas, den handlingen af honom, allra minst af dem, som eljes icke gilla hans uppträdande som ledamot i konungens råd — vägrat att tillstyrka sanktion på detta förslag, som hans kolleger säkerligen annars skulle ha tagit med uppräcka händer, så framlades en proposition af samma innehåll, men formellt förbättrad. Den förkastades af Andra kammaren med 116 röster mot 100, trots det att de otäcka radikalerna sutto der, dessa vilda djur, och Andra kammaren antog i stället ett modifieradt förslag, i följd hvaraf hela frågan skulle ha fallit, om icke Första kammaren med ett nytt prof på sin utmärkta aktning för grundlagen upprifvit sitt förra beslut och biträdt Andra kammarens, för att få detta förslag hvilande.

Hvad kan det då vara för folk på Östermalm, som de moderate räkna på som valmän, och som man hoppas kunna inbilla något sådant som att reaktionen skulle skydda städerna? Jag känner icke något sådant folk där, så framt ej folket blifvit mycket förändradt på allra sista tiden.

Frågan om städernas representationsrätt spelar deremot icke någon roll i Klara-föreningens valmanifest. För öfrigt kan man säga, att de två manifesten tyckas vara så affattade, att de skola komplettera hvarandra, och i någon mån påminna de sammanräknade om Olle Ljugare och Per Sannare.

Hvad Stockholmsvalet betyder.

Ett reaktionärt val i Stockholm skulle, mina herrar, vara liktydigt med en upplösning af den majoritet inom Andra kammaren, som under de senaste tre åren i någon mån hållit igen mot reaktionen. Ty tag bort 25 män, och återstoden af de frisinnade stadsrepresentanterna till sammans med det gamla landtmannapartiet utgöra icke flertal i Andra kammaren. Och det betyder, att då skulle Första kammaren bli enväldig och, understödd af sitt annex i Andra kammaren, fortsätta och drifva det nya systemet,

statsmisshushållningens system, till dess yttersta fulländning. Med reaktionära val i Stockholm, med upplösningen af det hittillsvarande förbundet mellan gamla landtmannapartiet och de frisinnade bland stadsrepresentanterna, är det slutliga antagandet af det hvilande grundlagsändringsförslaget, som man brukat kalla förslaget om inskränkning i städernas representationsrätt, oåterkalleligen besegladt.

Jag ber här att få erinra om, att man i sjelfva verket förvanskar frågan och löper fara att ge en vilseledande uppfattning af saken, då man kallar förslaget ett förslag till inskränkning i städernas representationsrätt, ett namn, som man på visst håll uteslutande begagnar därför, att både idén och namnet äro populära bland landtmännen från den tid, då stadsrepresentanterna i Andra kammaren icke voro någonting annat än Första kammarens vassaller. Det är någonting annat och någonting vida mer och farligare, som detta förslag innebär. Hvad förslaget är och hvad det bör betecknas såsom, är ett förslag om inskränkning af Andra kammarens makt gent emot den Första. Med en sådan maktställning, som den första kammaren har här i landet, hvartill icke något motstycke finnes uti något konstitutionellt land, *icke i ett enda*, och med den ofolkliga valbasis i den kommunala rösträtten, hvarpå Första kammaren hvilat, ha vi alla utsigter att inom en snar framtid komma till konstitutionella konflikter, som skola skaka, sannolikt öfverändakasta sjelfva samhällsskickets grundvalar. Under sådana förhållanden äflas man nu från reaktionärt, beklagligtvis äfven med understöd från skenliberalt håll att få den hvilande grundlagsändringen genomdrifven, hvarmed skulle vinnas, att man afklipper all utsigt, som den nuvarande riksdagsordningen öppnar för Andra kammaren att småningom kunna vinna något större inflytande vid de gemensamma voteringarna om skatter, statsutgifter, riksbank och riksgäldskontor, och därmed äfven — ty man har stor makt, då man håller handen om pungen — indirekt något ökad inflytande i fråga om lagstiftningen och hela regeringssystemet. Icke — det vågar jag tro — skulle nu en Carl Ivarsson, icke skulle en Sven Nilsson, icke en Hörnfeldt, om vi hade de männen kvar, lydigt taga emot och efter

Första kammarens kommando draga till det silkesnöret.

Det valmanifest, om hvilket jag talat, snuddar något litet vid rösträttsfrågan. Det ena valmanifestet säger, att krafvet på utvidgad rösträtt vunnit ökad styrka genom de ökade anspråk, som nu ställas på alla medborgares personliga deltagande i landets försvar. Och detta omförmlande af ett aldeles oförnekligt faktum, det är också alt sammans. Där finnes icke ett ord till erkännande af detta ökade rösträttskrafvs rättmätighet, ty när man gent emot talet om 500-kronors-streck kommer och säger, att det ökade rösträttskrafvet bör tillmötesgås på det sätt och i den mån, som låta sig förenas med samhällsutvecklingens lugna gång, så är det uppenbart, att de herrar, som skrifvit detta manifest, icke haft någon annan afsigt än att låtsas sig — vid ljus och för svaga ögon — hysa intresse för rösträttens utsträckning, men på samma gång öppna sig en sidodörr, genom hvilken de skulle kunna slippa ifrån det.

I det andra valmanifestet göres ännu kortare process med rösträttsfrågan. Där förkastas den helt enkelt med en fördömsedom öfver allmän rösträtt utan s. k. garantier. Nu är det naturligtvis icke tvifvelaktigt, att så väl det ena som det andra valmanifestets undertecknare mycket väl veta, att den rösträttsfråga, som för närvarande är den praktiska frågan, är 500-kronors-strecket. Det är icke tänkbart, att de äro okunniga om detta, men ändå bjuda de till att framställa saken så som om det, som andra kammaren gång på gång uttalat sig för, skulle vara en allmän rösträtt utan garantier, och som icke låte sig förenas med samhällsutvecklingens lugna gång.

Jag skulle till sådana samhällsbevarare vilja rekommendera ett ord af en man, som borde gälla som auktoritet för dem, nämligen hvad prof. Rydin yttrade 1889, då han undervisade andra kammaren, att man icke stiftar lagar för everldliga tider, utan blott »för en mansålder eller så omkring», och detta yttrande gälde just den konstitutionella lagstiftningen. Om jag hade sådana åhörare här omkring mig, så skulle jag erinra dem om, att det är jämt 30 år sedan de nuvarande censusbestämmelserna inskrefvos i det förslag till

riksdagsordning, som 1863 förklarades hvilande af rikets ständer.

Dem, som komma och sladdra om garantier, dem skola vi svara, så att det kommer att höras och spörjas, att det är *mot er*, som vi behöfva garantier och äfven äro beslutna att skaffa oss sådana. (Långvarigt bifall.)

Den progressiva beskattningen.

Icke mindre sanningslöst än framställningen af rösträttsfrågan är påståendet af 2:a kretsens moderata herrar, att från vår krets skulle ha hörts något yrkande på obegränsadt progressiv beskattning. En obegränsadt progressiv beskattning kan, såsom ett exempel ur Sveriges historia från 1810 utvisar, leda därhän, att den konfiskerar de mycket stora förmögenheterna. Det skulle således vara något sådant, som afses af de liberala. Vi skulle under hycklande laglig form vara de värsta kollektivister på jorden. Det säga dessa herrar presidenter, kamrerare och apotekare i sitt valrecept. Däraf, mina herrar, kunna vi sluta en sak, och jag ber att få lägga herrarna den särskildt på hjertat, nämligen att om den moderata föreningen i 2:a valkretsen icke är moderat i annat, så är det dock en sak, i hvilken den är mycket moderat, så moderat, att nästan ingenting är kvar utaf den, och det är i sin sanningskärlek.

Progressiv beskattning såsom programfråga betyder, som hvar och en vet, hvilken har någon kompetens att tala i politiska ting, ingenting annat, än att man vill i skattelagstiftningen göra gällande den ovederläggliga sanningen, att utöfver en viss inkomstgräns skatteförmågan växer mer än i proportion till inkomstbeloppet, så att t. ex. en årsinkomst på 20,000 kr. kan tåla vid att beta 'a en något högre bevillningsprocent än en årsinkomst af 2,000 kr., och en årsinkomst af 100,000 kr. en ännu något högre bevillningsprocent. Huru hög denna bör vara, är en sak, som beror på olika förhållanden i olika tider och länder och därför vid olika tillfällen besvarats olika. Den frågan anbefalles till statsmakternas öfvervägande. Det har åtminstone ännu aldrig varit brukligt — möjligen kan det blifva det hädanefter, om de moderata komma att göra något annat än skrifva fraser — att som

1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000

1888

1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000

1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000

1888

1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000

en programpunkt upptaga ett detaljeradt skatteförslag.

Man har till mig strax efter det detta program offentliggjordes riktat den frågan: Är det elakhet eller dumhet, som förestafvat denna osanning af de herrar, som undertecknat valmanifestet från Klara? Jag måste bekänna, att jag ingen anledning har att välja mellan de två alternativen. Jag ser icke, hvarför ej de motiven kunnat vara tillstådes båda två på en gång.

Ytterligare stegring af militärbudgeten.

Båda valmanifesten tala om den stora vigten af åtgärder till ett betryggande försvar. Det är ungefär ett halft år efter urtima riksdagen, som detta uppställes som en programpunkt, i det ena valmanifestet åtföljdt af en erinran om att nya militära utgifter komma att kräva nya skatter, medan i det andra speciellt sjöförsvarets utveckling framhålles såsom angelägen vid sidan af landtförsvarets, hvilket också är en, ehuru indirekt, påminnelse om behovet af ökade militäranslag.

Det är således alldeles tydligt, att det icke är inom ramen af de stora utgifter, som blifva en nödtvungen följd af urtima riksdagens beslut, och att det icke häller af af krigsstyrelsens kloka användning af dessa stora tillgångar, som dessa moderata politici i 2:a och 4:e valkretsarna vänta en ytterligare utveckling af försvaret, utan de fordra för det ändamålet ytterligare militära anslag och till deras bestridande nya skatter.

Det skulle då kanhända vara skäl att vi påminde oss, att den nuvarande krigsministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 25 juni förlidet år visserligen förklarade, att ytterligare kraf på försvarets utveckling skulle komma, men tillade, att detta skulle blifva först då, när landets befolkning hade ökats, dess välstånd tillväxt och dess hjälpkällor vunnit en mera betydande utveckling. Detta måtte författarna till dessa valmanifest glömt bort, eller skulle det möjligen förhålla sig så, att folkökningen och välståndets tillväxt gått så hickligt fort sedan förra sommaren?

Det vore också kanske skäl att erinra sig, hvad krigsministern den 21 november yttrade i Andra kammaren. Han sade, att genom antagandet af k. m. ts då framlagda förslag vi få en armé, med hvilken

vi kunna värna oss». Att yrka ytterligare militära anslag än hvad krigsministern finner nödigt, det är i sanning karakteriserande för den moderata föreningens moderation.

Om moderat-reaktionärerna segra i Stockholm?

Om genom ett reaktionärt Stockholmsval det nuvarande förbundet mellan de liberala landt- och stadsrepresentanterna varder upplöst och Första kammaren blir herre på täppan, farväl då, mine herrar, med rösträttsfrågan, den politiska och den kommunala, farväl med alla lagstiftningsreformer. I parentes sagdt, Första kammaren har ju nu kommit därhän, att den är i stånd att, såsom det skedde i vintras, såsom samhällsupplösande förkasta ett förslag om, att församlingarna skulle ega att på viss tid välja sina för kyrkomedlens förvaltning medansvariga kyrkovårdar. Det vore, menade ett par talare, och genom sitt beslut biträdde kammaren denna uppfattning, samhällsupplösande att icke låta kyrkovårdarna sitta så länge de behaga eller tils de dö. Farväl då, mine herrar, med försöken att stäfa den af Första kammaren ledda misshushållningen, och farväl då slutligen med en annan rösträttsfråga, än den jag talade om nyss, en rösträttsfråga, som uppenbarligen för hvarje dag inom de djupa leden vinner allt större anslutning, frågan om ett bemyndigande för dessa djupa led att genom en af census oberoende rösträtt, tillkommande alla myndiga män och kvinnor, få utöfva, hvad jag skulle vilja kalla ett kommunalt bränvinsveto! Ty sedan Första kammarens maktställning blifvit stärkt och Andra kammarens försvagad, hvad tjénar det då till öfver hufvud att arbeta på någon reform, och hvad skulle det tjéna till att försöka att af en så beskafad representation aftvinga en sådan folk rättighet, om hvilken det skulle sägas, att den är farlig ur två synpunkter, dels därför, att den kan komma att visa vägen till en utsträckning af den politiska rösträtten och dels därför, att den skulle taga af staten och kommunerna 20,000,000 kr. om året, hvilket Första kammaren icke kan undvara. Eller tro herrarna, att Första kam. skulle ersätta någon del af dessa 20 millioner genom direkt skatt? De nykterhetsvänner, som särskildt gjort nykterhetsakens befrämjande till sitt mål,

vi kunne trænge til at gøre det klart, at vi ikke er enige i den måde, hvorpå I har behandlet os. Vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort, og vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort.

Om arbejdsforholdene i 1. Stockholms

I den forbindelse, som I har nævnt, er det vigtigt at gøre det klart, at vi ikke er enige i den måde, hvorpå I har behandlet os. Vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort, og vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort. Vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort, og vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort.

en anden mulighed, nemlig at gøre det klart, at vi ikke er enige i den måde, hvorpå I har behandlet os. Vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort, og vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort.

Arbejdsforholdene i Stockholms

I den forbindelse, som I har nævnt, er det vigtigt at gøre det klart, at vi ikke er enige i den måde, hvorpå I har behandlet os. Vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort, og vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort. Vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort, og vi har været meget opmærksomme på, hvad I har gjort.

handla ytterst oförståndigt, när de be möda sig att till riksdagen skicka representanter, som tråda den yrande milliondansen. Därigenom arbeta de rakt emot sitt eget mål. De borde komma ihåg, att om vi också nu för tiden icke hafva några kronobrännerier; så fungera i sjelfva verket de privata brännerierna, i sin egenkap af skatteindrivare, som kronobrännerier på ett sådant sätt, att konung Gustaf III i allt sitt snilles härlighet ej kunde hafva drömt därom.

Men huru skall det gå med denna lysande affär, om man ger kommunalt bränvinsveto åt de djupa led, som nu beskattas på detta sätt, och detta veto i allt större och större utsträckning utövas i vårt land mot minuthandel-och utskänkning?

Regeringens förutseende.

Jag skall nu anhålla att få öfvergå till en annan sida af frågan. Om det är sant, som någon gång blifvit sagdt: att *regera, det är att förutse*, huru tager sig vår nuvarande regering ut, om man lägger på henne den måttstocken? Huruudan var hennes förutseende, då hon gent emot det arbete på unionens upplösning, hvartill vår radikala höger och vår ministeriella press dagligdags söka uppegga den norska venstern, då hon gent emot detta arbete lät sin utrikesminister i ett anförande till statsrådsprotokollet helt lösligt uttala sin förmodan, att en gång i framtiden skulle på det eller det sättet unionsfrågan kunna lösas — och sedermera lade armarna i kors? Hvad slags förutseende visar regeringen, då under hennes tystnad den ministeriella pressen hofverar sig om en militärpromenad till Kristiania, då hon ser stillatigande på, hur en hop af kriminal-dårar gå skrånande omkring och hetsa till ett brodermördande krig på den skandinaviska halfön, en feberdröm, mina herrar, med yrseltal i sömnen, hvilket icke skall undgå att göra obotlig skada, fastän vi här veta, hvad icke alla veta där borta i vester, att de som drömma den drömmen nog skola väckas genom ekot af det veto, som svenska folket skall förstå att låta höras, ett veto mer absolut än något, som fins inskrivet i Sveriges grundlagar? Huruudan var denna regeringens förutseende, när hon kröp undan och gömde sig bakom det föreburna behovet af utredning af den för länge

sedan till sina verkningar undersökta sänkningen af det politiska censusstrecket?

Huru folkets »moraliska hjulpkällor» utvecklal.

I det förut af mig omförmälda anförandet till statsrådsprotokollet den 25 juni förlidet år nämde hr chefen för landförsvarsdepartementet bland vilkoren för en framtida ytterligare utveckling af vårt försvar i sista rummet och liksom tvekande utvecklingen af folkets moraliska hjulpkällor. Hvarför tvekande och i sista rummet? Icke därför, tror jag, att de moraliska hjulpkällorna underskattas af honom, men sannolikt därför, att han i denna sin uppfattning står ensam bland konungens rådgifvare. Icke en tanke åt det hållet spörjes i vare sig statsministerns eller finansministerns yttranden, icke ett ord om att anlita folkets moraliska kraft som tillgång för vårt försvar. Dock det är sant, att statsministern visserligen en gång har jollrat något om våra minnen, men det jollet tager sig i lifsmedelsbeskattningens och reaktionspolitikens dager verkligen altför underligt ut som vädjan till underklassens, till de rösträttslöses patriotism.

Det rätta vore dock i sjelfva verket att kasta om uppställningen af det politisk-militära problemet, att göra allvar af talet om folkets moraliska hjulpkällor och vädja till dem i främsta rummet.

Hvaruti skulle då en sådan omkastning i tanke- och handlingssätt bestå? Jag skall, mina herrar, försöka besvara den frågan med tre exempel. Ett hemtar jag från dessa dagar, ett från vår ungdomstid, ett från den epok, som såg det moderna Europa födas.

Ar 1891 föll i Holland den konservativa koalitions-ministären, föll på militär- eller, mera precis uttryckt, värnpligtsfrågan. Det berodde ej på de liberala, de hade med få undantag röstat för. Och i det liberala programmet, det s. k. Amsterdam programmet, var upphäfvandet af legningsrätten och införandet af obligatorisk, personlig tjenstgöringsskyldighet en af hufvudpunkterna. Öfriga punkter voro rösträtt, skattereformer i riktning af förmögenhets- och inkomstbeskattning, obligatorisk skolgång och undersökning af den sociala frågan. Vid de nya valen segrade det liberala partiet. En liberal ministär bildades under Tak van Poort-

vliet, och sedan förliden höst äro generalstaternas båda kamrar ifrigt sysselsatta med genomförande af dessa programfrågor. Af regeringens skatteförslag är det ena redan antaget, och det andra, inkomstskattelagen, som upptager progressiv skatt, har, om det icke redan slutbehandlats, dock kommit så långt, att man inom kort kan motse ett önskvärdt resultat. Beträffande rösträttsreformen har denna regering föreslagit politisk valrätt till andra kammaren utan census, ett förslag, som, om det antages, skall öka antalet röstberättigade i Holland från 300,000 — d. ä. vid en något lägre folkmängds-siffra samma väljareantal som i Sverige — till 800,000, eller 75 procent af Hollands till myndiga år komna manliga befolkning. Generaldebatten om detta förslag har i dagarna avslutats, och för såvidt man kan se, äro utsigterna för dess antagande i höst goda. Om värnpligtsfrågans slutliga utgång tror jag näppeligen att någon hyser något tvifvel. Atskilliga åtgärder på den sociala lagstiftningens område hafva förberedts.

Detta kallar jag att styra land och rike med kännedom om dagens och säker förkänsla af morgondagens behof, att styra det i samklang med idéer, hvilka mognat i folkmedvetandet, hvilka i sig bära utvecklingens kraft och segerns löfte.

Vi gå nu tillbaka till våra unga dagar.

Danmarks förste konstitutionelle krigsminister, kapten Anton Fr. Tscherning — så fasanfullt det kan i svenska öron ljuda, var denne högt förtjente krigsminister ingenting annat än kapten — hade på 1830-talet utgifvit åtskilliga smärre ströskrifter af mycket märklig beskaffenhet, uti hvilka han bland annat påvisade sambandet mellan utvecklingen af landets försvar på den allmänna medborgerliga värnpligtens grund och en ombildning af statens politiska författning, en ombildning, nödvändig så vida man ville att värnpligten skulle komma att mottagas och kännas icke som en förhatlig börda, utan som en kär medborgerlig skyldighet. Därigenom blef han en misskänd och illa sedd man — det är ju, hälst uti smärre samhällen, alla deras gemensamma lott, hvilka varna den varnande skugga, som en ännu ofödd tids händelser hasta framför sig, och som därför vilja begagna ögonblicken före stormen för att reformera ett

samhällsskick, danadt af ärfda fördomar och uråldriga orättvisor. Så kom 1848. Hvad man nyss förut icke velat tyssna till, det genomfördes nu af den händelsernas revolutionära makt, i hvars hand människorna icke bli någonting annat än lydiga redskap. Från det första dansk-tyska kriget härröra icke blott lagar om värnpligt, skatter och statslån, därifrån daterar sig äfven hela ombildningen af det danska statskicket. Redan i lagen af den 7 juli 1848, som föreskref val af en grundlagslagstiftande församling, inskrefs den rösträtt utan census, som blef dansk grundlag den 5 juni 1849.

På det sättet gick det till, att sorgemörkret efter nederlaget vid Slesvig påskdagen 1848 följdes af en nationell pånyttfödelses varma sol och ljusa sommandag.

När för 100 år sedan volontärer och konskriberade strömmade till Frankrikes gränser, så hade de redan full medborgarrätt i sitt land. Medan den kungliga armén 1789 icke räknade mer än 160,000 man, hade Frankrike i augusti 1793 — altså för jämt 100 år sedan — 530,000 män under vapen, och ett år senare räknade dess 13 arméer öfver 700,000 man.

Argonnes defiléer, Jemappes, Wattignies, Hondshooten — hvars hundra-årsminne i dessa dagar firas — Fleurus och andra tusende striders namn vitna om bedrifterna.

Vädjen då, vädjen till de moraliska hjälpkällorna hos folket, dem som herr chefen för landförsvarsdepartementet så tvekande och först i sista rummet nämde! Vädjen till dem, och de materiella hjälpkällorna skola flyta tillräckligt rikt för att förskaffa oss ett obetvingligt försvar.

Men detta vädjande till folkets moraliska hjälpkällor består icke i s. k. »högstämda» skåltal eller rim, ej i frasidealismens eller punschpatriotismens blomsterspråk, och icke håller i dessa öfverklassens narraktiga försakelseveckor, som väl äro ämnade till en föresyn för dem som utan alla extra åtgärder ändå ha 52 försakelseveckor om året.

Dock, hvad tjenar det till att rikta sådana uppmaningar till en sådan regering som den nuvarande? De skola förefalla den som ett okänt tungomåls ofattliga tonfall.

Ofärdsbringande för landet är en regering, för hvilken historien om det förflutna — nationernas samlade erfarenhet — är en terra incognita, en svart

kontinent, som hennes tanke ej ens skådat från kustlinien, en regering, hvilkens politiska horisont begränsas af byråkratkyffena i kanslihuset och af Första kammarens illa vädrade samlingssal, en regering, som glömmet, nej, som gömmer sig undan för den vida utsigten öfver Sveriges land och folk.

Jag skall villigt bekänna, att jag till en början stod ytterst tviflande gent emot den s. k. folkriktdagsrörelsen. Men de 204,000 namnunderskrifterna äro ett resultat af den beskaffenhet, att man måste vidgå, att här föreligger en meningsyttring, hvars betydelse knappast kan överskattas. Har man männen rätt gjort reda för sig, hvad en sådan meningsyttring betyder i ett land, vidsträckt och glest befolkadt som vårt? När man åren 1839 och 1840 företog den stora rösträttsdemonstrationen i Frankrike med en jättepeticion efter engelskt mönster — märk väl i Frankrike med en befolkning af 34 millioner, och där man hade 1789 och 1830 bakom sig — så ansågs visserligen resultatet storartadt, men namnunderskrifterna på de af Arago i deputeradekammaren framlagda petitionerna uppgingo endast till 240,000. När rapporten öfver dessa petitioner föredrogs den 15 maj, helsades den af regeringspartiet med den obeskrifligaste konsert af ljud. Denna regering och dess parti hade glömt bort landet. De hade ännu 8 år på sig för att bättra sig, men bättringen uteblef. Och följden däraf? Hvad blef den i Frankrike? Och hvad måste den en gång blifva äfven här, om icke slutligen Andra kammaren reser sig upp och förjagar reaktionens töcken? Jag skall, mina herrar, låta en af århundradets namnkunnigaste statsmän säga Eder sina tankar därom.

I februari 1848 var engelska underhuset sysselsatt med att diskutera budgeten. Kort förut hade prinsen af Joinville utgifvit en ströskrift, däri han velat ådagalägga, att Frankrike var nästan försvarslöst, hvilken skrift framkallade Wellingtons beryktade bref, hvori icke mindre tydligt visades, att England var lika försvarslöst, af hvilket alt

man med äkta engelsk logik drog den slutsatsen, att England naturligtvis inom kort hotades af en fransk invasion. Efterverlden bemödar sig fåfängt att fatta denna omätliga skrämnel. Regeringen fann sig föranlåten att företaga rustningar och begära en förhöjning i inkomstskatten från 5 pence till 1 shilling. Emellertid var landets ekonomiska belägenhet så bekymmersam, att skattkammarkanslaren (lord John Russell) betecknade den såsom, under fredliga och lugna tider, exemplös i Englands historia. Regeringen fick också höra, äfven från håll därifrån hon minst väntat det, att det under sådana förhållanden vore mindre lämpligt att tänka på krigiska triumfer, än på botemedel mot de svårigheter, »som så hårdt tryckte den stora massan af samfundet».

Om kvällen den 24 februari 1848 var underhuset samladt. Plötsligen höres från ingången ett gorg af samtal, som ögonblickligt fortplantar sig öfver hela salen. På flere minuter — berättar Richard Cobden — var det ingen som egnade förhandlingarna någon uppmärksamhet. Det var underrättelsen om revolutionen i Paris, om Louis Philippes fall och republikens proklamerande, som anländt. Cobdens sidokamrat Hume gick tvärs öfver salen till den plats, där, som vanligt, Robert Peel satt ensam och enslig, för att meddela honom den utomordentliga nyheten. Då svarade Peel: »Det kommer däraf, att man har sökt regera endast med en kammarmajoritet utan hänsyn till opinionen därutanför». »De där», han visade tillbaka öfver axeln mot protektionisterna, »de där» ville, att jag också skulle göra så, men jag vägrade.»

Det beror på de svenska valmännen att påskynda den dags ankomst, då man äfven här till slut en gång skall få se vid styret en man, som har förstånd och mod nog att säga till dumheten, såsom Robert Peel sade: jag vill icke.

Med den tanken, mina herrar, att vi alla hvar och en bära någon del i ansvaret, skola vi valmän i den liberala valmansföreningen gå till valurnan den 22 september 1893.

